

Svědectví o proměnách doby

Karel
Richter

*Letokruhy
mého života*

Lesokruh mého žití

Svědectví o proměnách doby

*Když zralá léta pošlou navštívenku,
vlídně je pozdrav, pozvi dál,
není to slušné, aby stála venku,
i kdyžs je třeba nečekal.*

*Nelítuj vypít nějakou tu sklenku
a z věcí, co Ti život dal,
to hezké ulož do přístěnku,
co bolelo, to spal.*

Karel
Richter

*Lesokruhy
mého žití*

Svědectví o proměnách doby

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Karel Richter – heirs, 2022

Cover © Jiří Arbe Miňovský, 2022

Photos © archiv autora, 2022

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2022

ISBN 978-80-278-0087-2 (print)

ISBN 978-80-278-1214-1 (ePub)

ISBN 978-80-278-1215-8 (mobi)

ISBN 978-80-278-1216-5 (pdf)

Obsah

Čas malin nezralých.....	7
Školní léta.....	18
V předmnichovském dusnu.....	32
Okupace českých zemí.....	38
V protektorátním šeru.....	44
Osvobození s přívěskem nesvobody.....	65
V obrozené škole.....	95
Pod vládou komunistů.....	119
Za prahem dospělosti.....	138
Zkušební zařazení.....	149
V uniformě základáka.....	153
Na generálním štábu.....	163
Vstup do stavu manželského.....	172
Politické tání.....	178
V čase zemětřesných záchvěvů.....	186
Nadějný rozpuk pražského jara.....	192
Hrozba vojenské intervence.....	201
Příprava operace Dunaj.....	212
Okupační vpád.....	214
Procitnutí do tmy.....	222
Pokus o dohodu.....	235
Rozpačitý návrat.....	245
Stvrzení poroby.....	250
Nepotěšitelný návrat.....	261
Normalizační očistec.....	266
Čeření názorových vod.....	274

Živé pochodně v předpekli	286
Okupantský puč	303
Sklizeň trpkých plodů	312
Spolupráce s hlavou státu	317
Paměti prezidenta	323
Cesta do sovětského Ruska	334
Provinilé paměti	362
Vědecký pracovník pod dohledem	376
Průšvihový překlep	386
Sekretář Vladimíra Remka	392
Spříznění s generálem Sacherem	416
Smutný osud paní Josefy Slánské	435
Otřesný nevděk	439
Přítel z Vikárky	447
Olda a Maruška Kvapilovi	451
Setkání s nepotrestaným zločinem	454
Blízká setkávání u Kopoldů	464
Ponor do umělecko-dokumentární literatury faktu	487
Sametová revoluce	492
Dnešek s vidinou zítřka	505

Čas malin nezralých

Překročil jsem hranici devadesáti let a zdá se, že je nejvyšší čas, abych zaznamenal, co mi od doby, kdy jsem začal vnímat okolní svět, ulpělo v paměti.

Narodil jsem se 15. června roku 1930 v malém východočeském městě Chlumci nad Cidlinou, v přízemním domku zemědělské usedlosti rodiny Tučkových, kde naši žili první čtyři roky po svatbě ve dvou pronajatých místnostech s okny do ulice. Dům stojí dodnes ve čtvrti zvané Zámostí, nedaleko někdejší dřevěné lávky, nahrazené po válce kovovým vojenským mostem zpřístupňujícím levobřežní část této kdysi chudinské čtvrti. Souvislá řada domků, které tu za dávných časů vyrostly na hřebeni hlíněného valu, tvořila tehdy hradební linii, umožňující v případě válečného nebezpečí obranu severního boku města po celé jeho délce od novobydžovské silnice až dolů k břehu Cidliny. Nese proto jméno Na Valech. Naposledy posloužily obrannému účelu v březnu roku 1775 při obléhání Chlumce ozbrojenými houfy selských rebelů. Vedle lávky se břeh mírně svažoval k pozvolna plynoucí hladině řeky, jejíž nevelká hloubka v těch místech dovolovala selským povozům, hlavně z přilehlého panského dvora, přejet na protější břeh a pokračovat v jízdě doprava obloukem kolem panského mlýna a sousedního zámečku Zapeč k výjezdu na hradeckou silnici, anebo doleva lipovou alejí podél řeky a s ní souběžného mlýnského náhonu k panskému dvoru Ostrov... anebo také až dozadu do Luhů se čtyřstoletým památným stromem Moranou, opředěným báchorkou o panoši Janovi, kterého pán vyměnil s krvelačnou čarodějnici za ztraceného chrtu.

Narodil jsem se tedy v pohodové končině města u Cidliny, nabízející za slunných dnů krásné, osvěživé procházky po obou svých březích, půvabně oděných zelení štavnaté trávy, keřů, vrbin i osik a topolů. Voda tenkrát ještě na své pouti z Krkonoš do Labe nebyla nucena přijímat tolik odpadních přítoků jako později, takže byla čistá a v létě skýtající příjemné koupání. I městská kanalizace se do ní vyprazdňovala až za kamenným mostem, přes který od nepaměti vedla silnice z Prahy na Hradec Králové.

Ke zmíněnému brodu u lávky poblíž našeho bydliště vodil pan Tuček se syny Karlem a Vaškem plavit koně a drožkář pan Bradna, který bydlel ve vile nahoře u školy, sem pravidelně zajížděl do pobřežní mělčiny s hranatou pragovkou a v gumových holínkách ji celou pečlivě umýval od prachu a bláta. To se mi jako malému capartovi tak zalíbilo, že jsem jednou v neděli dopoledne, ustrojen ke každotýdenní rodinné návštěvě kostela do bílé košilky s mašlí, modrých sametových kalhotek, ve sněhobílých punčoškách a lakových polobotičkách v nestřežené chvíli zajel podle jeho vzoru se svou kolobrndou do vody. Ponořen po kolínka v řece jsem ji stejně pečlivě omýval kusem bílého hadru z prádelny, v němž moje laskavá maminka dodatečně přes důkladné zašpinění poznala svou parádní krajkovou kuchyňskou zástěru. Stálo mě to pár plesknutí přes zadek a chvilku kajícího klečení v koutě pod maminčinou pohružkou, že to poví tatínkovi, až přijde domů ze služby.

Tatínek byl od svých třinácti let zaměstnancem nejprve rakousko-uherské a poté československé státní dráhy. Nastoupil do zaměstnání hned po vychození 3. ročníku měšťanky v Jiřetíně u Varnsdorfu, aby ulevil mamince v existenčních starostech. Toho roku 1914 totiž vypukla první světová válka. Děda byl povolán do armády a na babičku zbyla péče o živobytí a všeliké potřeby dvou nedospělých synů, mého tatínka Karla a jeho mladšího bratra Františka. Babička Marie byla dcerou německých rodičů s českým příjmením. U jejího otce, místního krejčího Franze Tvrznika, zakotvil na svém řemeslnickém vandru švarný český tovaryš s německým jménem Richter. Osudem vyhlédnutý nápadník a ženich mistrovny dcery a pozdější otec mého tatínka, který se na rozdíl od svého německy mluvícího, i když česky citícího bratra, po otci dokonale počestil. Válečná léta a první dva roky republiky si můj tatínek odsloužil v rodném kraji na železniční stanici Varnsdorf. Po zrodu republiky, když ho po dědečkově návratu z vojny nebylo doma zapotřebí, si zažádal o přeložení do českého vnitrozemí. U dráhy dělal postupně všechno možné, nádražního zřízence, traťového dělníka, topiče na lokomotivě, posunovače, skladníka.

Jeho novým domovem se stal Chlumec nad Cidlinou. Svou pracovní přičinlivostí a houževnatým skládáním rozličných kvalifikačních zkoušek to v průběhu budoucích let dotáhne postupně na průvodčího vlaků a vlakvedoucího. Nakonec mu bude ve zralém věku s penzí na dohled svěřena důležitá funkce řídicího staničního provozu a rozdělovače služeb. Byl to skvělý táta. Nejlepší, jakého jsem mohl mít. Přísný a přesný v plnění povinností i slibů, starostlivý, dobrotivý dřič, který se jako vdovec s napul osiřelou dcerou Vlastou podruhé oženil s mou krásnou

a ctnostnou maminkou Julinkou. Byl by pro mě a pro maminku udělal, co nám viděl na očích.

S dcerou Vlastou z prvního manželství, o šest let starší než já, však zcela nezasloužené prožíval hořké chvíle. Její prarodiče mu měli za zlé, že se po pěti letech od smrti své předčasně zemřelé manželky znovu oženil. Vzali si do hlavy, že za nic na světě nesmějí připustit, aby se jejich hýčkaná vnučka dostala do nelaskavých rukou nějaké cizí ženské v roli macechy. Soustavně a vytrvale do její dětské dušičky zasévali bezdůvodnou nedůvěru k otci, vzdorovitost, žárlivou neochotu žít s ním v jeho nově budovaném rodinném prostředí. Učili ji nenávidět mou maminku ještě dříve, než jsem se narodil, a poté dvojnásob. Zcela nespravedlivě, neboť moje maminka byla vtělené dobrotisko a vyvdanou dcerušku měla upřímně ráda jako svou. I já jsem od prvního rozbřesku vnímání okolního světa s náramným potěšením bral na vědomí, že si mám s kým hrát a že nejsem sám, koho maminka večer ukládá do postýlky. Moje nevlastní sestřička Vlasta, aniž o tom věděla, získala maminku sice nevlastní, která jí však ve vši úplnosti přijala za svou.

Vinou nenávislně zaslepených prarodičů jí nebylo dopřáno, aby to poznala. Já vděčím osudu za to, že mi dal báječné rodiče. Vlastu její prarodiče učili nelásce k nim, nepřizpůsobivosti, okázalé neposlušnosti a nabádali ji k nočním útěkům oknem domů, k babičce a dědovi. Tatínek byl pak po návratu ze služby, někdy i dvoudenní, místo odpočinku po vlakovém trmácení nucen vydat se na druhý konec města k jejich domku, kde sám donedávna bydlel. Bez odezvy zvonil a bušil na vrata a celou věčnost trapně přecházel a postával na chodníku, než se konečně otevřelo okno a za pobavené pozornosti sousedstva se z něho počaly řinout zlostné nadávky a urážlivé výzvy, ať neotravuje a táhne po svých, že mu dítě nevydají, ježto patří do jejich péče, protože oni mu nahradili zemřelou matku, takže k nim přirostlo a chce být u nich a s nimi. Znovu a znovu si tatínek, hanoben jako krkavčí otec a bezcitný tyran, teprve po zdlouhavé rozčilené hádce odváděl na babičku a dědu přivyklou, plačící a vzpouzející se dcerku za asistence městského strážníka pana Pištory. Nepřestajné běsnivé tahanice o vnučku si nakonec vynutily rozhodnutí opatrovníckého soudu, aby „vzhledem k mimořádné obapolné citové závislosti prarodičů a jimi po matčině smrti vychovávané vnučky“ byla tato svěřena do jejich trvalé péče při zachování příbuzenského vztahu otcovství. Tak se stalo, že jsem v útlém věku tuze nerad přišel o sestřičku a stal se jedináčkem, odkázaným jen na klukovské kamarády. Že to byla nešťastná událost i pro ni, ji ukáže běh života, k zármutku nás všech, kteří ji chtěli mít rádi.

V šestnácti letech byla má nevlastní sestra Vlasta s nedokončeným školním vzděláním nechtěným těhotenstvím přinucena k formálnímu sňatku bez citových vztahů s hrubiánským ochlastou, který ji záhy po návratech z putyky častoval nádvávkami a brzy i fackami a kopanci. Manželství se po třech letech rozpadlo. Na krku jí zůstala kupa dětí, takže musela kromě starosti o domácnost zahánět bídu nevelkými výdělky jako uklízečka v místní nemocnici a sezónní dělnice v cukrovaru.

Mně na rozdíl od ní bylo dáno do vínku to veliké a ne každému osudem dopřávané štěstí, že jsem měl skvělé rodiče, kterým nic neznemožňovalo starat se s vynaložením všech sil i možností o mé veskrze šťastné a ničím nerušené procházení jednotlivými etapami dětství a jinošství až na práh dospělosti a dál přes vymezenou hranici jejich vlastních vezdejších životních cest, tedy laskavou, veskrze dobrotivou maminku a neméně dobrotivého, k svrchované poctivosti vchovaného otce, který dost často doplácel na svou otevřenou pravdomluvnost, nedávaje se od ní odradit.

Rodiče mi vytvořili prosté sice, ale nesmírně vlídné, hřejivě láskyplné prostředí pro radostné vyrůstání nejprve ve zmíněném podnájmu na Zámostí a po třech letech v rodinném domku, který si za cenu celoživotního splácení hypotéky dali

Moje laskavá maminka.

Tatínek se narodil v Jiřetíně u Varnsdorfu, ale nový domov našel v Chlumci nad Cidlinou.

vystavět v nově se rodící čtvrti u nádraží. Oba byli obyčejní, dobrodušní lidé se základním školním vzděláním. Otec železničář si k nevelkému platu tehdy přivydělával pár korun navíc jako trumpetista v místní Kuncově kapele. Na slovo vzatý vlastenec se záramovaným diplomem „za čestnou a věrnou službu v armádě Československé republiky“. Za účast v železničářském odboji a v ozbrojených akcích květnového protiněmeckého povstání, kdy se skupinou železničářů kvapnou demontáží kolejnic těsně před blížícím se vojenským transportem znemožnili průjezd německých posil z Hradce, vyslaných k potlačování povstání v Praze, si vysloužil válečný kříž.

Maminka, velice hezká modrooká žena, pocházející z chudé dvanáctičlenné rodiny místního truhláře, se před svatbou živila jako kuchařka a služebná v pražském rodinném bytě ministra národní obrany Machníka. Báječně vařila a krásně zpívala.

Za tichých letních podvečerů při družných posezeních s poblíž bydlícími strejdou a tetou Čermákovými a sousedy z obou stran na naší zahrádce se dávala uprosit, aby zazpívala „tu Masarykovu“. Tatínek si došel pro křídlovku a jímavými tóny jemně podbarvoval její lahodný soprán tak, že celá ulice nábožně naslouchala: „Ach, synku, synku, doma-li jsi, tatíček se ptá, oral-li jsi...“

Ta jejich hudební vystoupení se někdy protáhla až do tmy. Chodili k nám lidé z okolních domů a žadonili, aby přidali. Nakonec se zpívalo vespolek, jak bývalo tehdy, dnes už žel zanedbávaným zvykem. A povídalo se... Někdo přinesl harmoniku, která vytvářela s křídlovkou jímavý souzvuk. Zavládlo hlučné veselí, které se dozajista neslo přes nedalekou drážní stanici až ke Starochlumeckému rybníku.

Všechno je to nezapomenutelně krásná součást v mé paměti natrvalo uložených zážitků, které se mi vybavují při slově *domov*. Uvědomuji si přitom, jak je pro život člověka od prvních chvil, kdy začne vnímat okolní svět, důležité mít svůj domov jako místo, s nímž je spojeno všechno příjemné a radostné, co ho obklopuje, maminka, táta, babičky, dědové, strýcové a tety, později milovaná a milující manželka a všichni přátelé a dobří známí. Je osobní neštěstí pro každého, kdo žádný domov nemá nebo kdo ho ztratil – ať už si tu ztrátu zavinil sám svou nečestností a neuvědomělostí anebo je mu způsobena cizí vinou. Člověk bez domova ztrácí životní orientaci. Staří Římané říkali: „Ubi bene, ibi patria nostra.“ Kde je dobře, tam je naše vlast. Osobně se při vši úctě k antické moudrosti domnívám, že domov, i když ho člověk na své životní cestě najde jinde, než kde se narodil, je přece jenom něčím víc než jen místem, kde se má dobře.

Po mě je domov spousta nezničitelných vzpomínek, pocitů i současných prožitků. Je to třeba vůně mamčiný polévky, když jsem se přihnal vyhládlý ze školy.

A hrnky lipového čaje, které mi nosila k posteli, když jsem stonal. A také táta v železničářské uniformě, který přišel ze služby a vytáhl z brašny pomeranč nebo malou čokoládu, za války jablko, nebo taky nic, ale pohladil mě po vlasech a vyprávěl, co všechno jako průvodčí ve vlaku za celý den zažil. Večer mi maminka na dobrou noc četla pár stránek z knihy *Mandel pohádek*, anebo ji zastoupil táta četbou úryvku z knihy *Medvídci* prezidenta Masaryka a později *Staré pověsti české*. Poslouchal jsem s nábožným zaujetím. Byl jsem blondatý, modrooký, údajně roztomilé dítě, ale asi jen někdy, protože vím z mamčinina vyprávění, že

Coby dvouletý capart s maminkou a tatínkem.

jednou – a nejspíš nejednou – mě táta přivezl v kočárku z procházky s úlevným oznámením: „Tak tady máš toho křiklouna.“

Jako stříbrné rybky v tůni se mi tu a tam vynořují v paměti vzpomínky z následného capartího údobí, kdy jsem se vodil na procházkách s maminkou za ručičku a podle jejích nabádavých pokynů způsobně zdravil „Doblý den“ skoro každého, s kým jsme se v ulici Na Valech potkávali nebo viděli přes plot. Tetu Pečínkovou, Pištorovou, Kinšnerovou, strejdu Zitu, kováře, na jehož dvorku jsem často přihlížel, jak se koníčkům přibíjejí na kopyta nové podkovy. Později jsem vedle maminky popojížděl na dřevěné koloběžce se zvonkem a dětským hláskem napodoboval vrčení motoru. Městský strážník pan Pištora, urostlý chlapík v černé uniformě, s policajtskou přilbou na hlavě a pendrekem na opasku, který nás na obchůzce čtvrti zpravidla někde míjel, na mě už z dálky potěšeně volal: „Á, náš šoféráček!“ a za uctivý pozdrav mi vyslovil pochvalu, přestože zdravit dospělé bylo pro děti a mládež téměř samozřejmou a rodiči vyžadovanou povinností.

S tou koloběžkou, kterou mi tatínek ozdobil trikolorou z krepového papíru, jsem také hrdě capal v houfu chovanců mateřské školky v den státního svátku 28. října ve slavnostním průvodu všeho obyvatelstva v civilu i uniformách a stejnokrojích, legionářů, četníků i policistů, železničářů, poštáků, hasičů, oddílů Selské jízdy v červených rajtkách na koních, krojovaných řemeslnických cechů, řezníků v kostkovaných kamizolách s širočinami na ramenou, kuchařů v bílých

Reprezentativní budova Sokola v Chlumci nad Cidlinou.

zástěrách a s kuchtickými čákami, kominíků v černém odění s bílými čepci, rybářů a myslivců, členstva rozmanitých spolků. Ve vyrovnaných trojstupech tam pochodovali skauti, sokolové, sportovci... Všechno to svátečně vystrojené a naladěné lidstvo, rozjařeně hlučící v propukajícím jásotu a skandování všelikých hesel a v doprovodu alegorických vozů za hřímání dechových kapel, se valilo po hlavní městské komunikaci od východního okraje města až k impozantní budově sokolovny, na parkové prostranství s bronzovým pomníkem prezidenta Osloboditele, kde slavnost vyvrcholila hodnou chvílí patetického řečnění a skončila velebnými tóny státní hymny. Škoda, že totalitní komunistický režim, který tento způsob oslav státních svátků po komunistickém převratu převzal, ho našim lidem znechutil tak, že zanikl.

Kromě velkých a významných zážitků toho druhu se mi z dětství samozřejmě dochovaly v paměti i nepatrné a obecně bezvýznamné zážitky zcela soukromého rázu. Některé nechtěně nemilé a rozhodně nežádoucí. Nerad si vybavuji kupříkladu okamžiky úleku a strachuplné hrůzy, které jsem jako tříletý špunt připravil mamince, když jsem se jí ztratil jednou z dohledu, aniž jsem jí ohlásil, kde budu k nalezení. Stalo se to ještě u Tučků. Propátrala celý dvůr, přilehlé chlévy i stáje, plna obav, jestli se mi, proboha, něco nestalo. S rostoucím napětím v hlase se poptávala kdekoho, jestli mě někdo neviděl, volala: „Karlíčku! Kájo!“ Vběhla do stodoly, která byla v předžňovém období ještě prázdná. Jen poblíž cihlové boční stěny stál na betonové podlaze zhruba čtyřmetrový žebřík, opřený koncem žerdí nahore o první z trámů, na nichž spočívala prkenná podlaha seníku. A právě v okamžiku, kdy se maminka v nervózním spěchu z vrcholícího zneklidnění chystala vyběhnout znovu na dvůr, vynořila se nad okrajem má blondatá tříletá dětská hlava a pusa, v pochybené snaze maminku radostně překvapit, zvolala: „Kuk!“ Překvapení se mi vydařilo, ale maminku div neranila mrtvice při pomýšlení, jak snadno jsem mohl při šplhání po špricích a přelézání na seník z té výšky sletět po hlavě dolů na beton. S výkřikem „Ježíši Kriste“, se hystericky rozplakala a s úpěnlivými výzvami, abych se držel prken a ani se nepohnul, nalomeným hlasem přivolávala pomoc zvenčí. Když se panu Tučkovi podařilo snést mě už hlasitě brečícího dolů a odevzdat mě bez pohromy do její náruče, byla nachystaná poprvé a naposledy v životě mě pořádně seřezat, ale nakonec udolána radostí, že jsem živý a zdravý dole, mě sevřela v náručí a plakali jsme spolu.

Táta se toho, co se všechno mohlo stát, zhrozil až dodatečně, po návratu ze služby, a opravdově a neuprositelně rozzloben odměnil mou bezhlavou všetečnost rovněž poprvé, ale zato nikoli naposledy důkladným výpraskem s použitím

vojenského opasku. Vykřikoval přitom hlasitě, abych si pamatoval, že nemám lézt, kam se bez dovolení nemá. Pamatuju si to dodnes. I když, abych se přiznal, ještě párkrát poté jsem na řemenem tvrzené napomenutí pozapomněl.

Poprvé, když jsem se, snad jen o rok později, namáhavě vyšplhal na dvorku na vrchol dvoumetrové, úhledně vyrovnané kupole polínek z rozštípaných špalků a nahoře, opojen svým horolezeckým výkonem při vítězném rozhlédnutí, ztratil rovnováhu a zřítíl se střemhlav dolů, vyzkoušev, co udělají s klukovským obličejíkem nárazy na hrany sesouvajících se polen. Krvácející nos a nesčetné krvavé odřeniny, boule a modřiny našťěstí vyžadovaly přednostně soucitné ošetření, takže rodičovské sankce se dostavily až ve vychlazeném stavu a toliko ve slovní podobě, která se dá přečkat bez breku z kontaktů s rákoskou jen s kajícím nakrabováním.

Jeden z dalších malérů v mém předškolním dětství se váže k historii. Udál se roku 1935 odpoledne toho dne, kdy vypukla italsko-habešská válka. Tatínek přispěchal po službě domů a od dveří na mě volal, abych honem pustil rádio. Stálo na polici v rohu naší obytné kuchyně, v záhlaví tehdy obvyklé pohovky zvané otoman. Já jsem si zrovna u stolu inkoustovou tužkou obkresloval na čtvrtku čerty

Má předškolní léta.

z pohádkové knížky, kterou mi maminka vždycky ráno četla v posteli. „Co se stalo, proboha!“ ulekla se maminka u sporáku. Než jí tatínek stačil odpovědět, vyskočil jsem s tužkou v ruce rovnýma nohama na oتمان, abych splnil jeho příkaz.

Zapraštěla péra pod mýma nohama a já jsem se po ztrátě rovnováhy kácel do rohu ke stěně. Při dopadu jsem levou rukou v záchranném instinktu strhl ozdobný závěs s pasoucími se jeleny a do její dlaně jsem si současně druhou rukou vrazil tužku, jejíž naostřená špička se ulomila a zůstala zabořena v maso.

Rádio a nejčerstvější zprávy o útocích italských tanků na polonahé Habešany, vyzbrojené starými flintami a oštěpy, pro mé rodiče v té chvíli rázem ztratily důležitost. Úlomek inkoustové tuhy v mé dlani se počal rozpouštět a na pokožce se objevila ošklivě se šířící fialová skvrna. Soused pan Kodrle, který sloužil na vojně u sanity, vraštil starostlivě čelo: „A sakra, s tímhle musíte rychle do špitálu, z toho by mohla bejt pěkná otrava krve!“ Tatínek skočil na roh do potravinového krámu pana Velicha, který měl v garáži na dvoře auto. Odvezli mě kvapem do místní nemocnice a sám pan primář Musil se ujal operace.

Rozřízl mi dlaň, vyndal úlomek rozpouštějící se tuhy, ránu důkladně vyčistil, sešil a svěřil k zafačování dvěma sestřičkám, které mě celou dobu všemi silami držely, abych sebou aspoň neškubal, když už se při tehdejšímu postupu a prostředcích chirurgických zákroků nedalo zabránit, abych řval nepotlačitelnou bolestí, dovršovanou aplikací jodové tinktury. Pan primář mě dobrotivě utišoval: „Ještě chvílku to vydrž, jsi přece sokol!“

Byl jsem sokol, ale tenkrát teprve necelý rok, takže jsem ještě neměl tu správnou sokolskou výdrž. Teprve v době nácviiku na sokolský slet jsem se mohl pyšnit účastí na místním, okresním a krajském kole sokolského sletu, kde jsem v červené košili a režných kalhotkách, na hlavě černý rendlík čapky s kokardou, cvičil v gymnastickém vystoupení žactva Sokolské mládeže vpřed.

Jen krajské kolo v Hradci Králové se mi poněkud nevydařilo, takže jsem na ně nerad vzpomínal. Spořádal jsem tehdy totiž před cvičením po vydatném obědě v panujícím horku tři kornouty zmrzliny, jeden za druhým, a zapil je malinovou limonádou. V průběhu cvičení se mi při zharmonizovaných úkrocích, poskocích a dřepch udělalo těžko od žaludku, až najednou se mi strašně zachtělo odběhnout někam do ústraní, což bylo naprosto neuskutečnitelné. Nezadržitelně rostoucí chtění tudíž v závěru cvičení skončilo naprostým znehodnocením spodní části mého sokolského kroje. Aplaudujícím tribunám to naštěstí nebylo zjevné, ale spolucvičenci v mém nejbližším okolí se škodolibě řehonili, takže jsem se při hromadném odchodu z cvičební plochy schlíple šoural, zostuzen až k nepřežití. Má

maminka, k níž jsem se se zoufalým pláčem rozběhl, mě utěšovala, abych si z toho nic nedělal, že náhlému průjmu ani pan prezident neporučí. U veřejné studny – bez ohledu na úšklebky kolemjdoucích – studenou vodou navrátila mně i mému stejnokrojovému odění přijatelný vzhled.

Při shromáždění naší chlumecké sokolské výpravy k organizovanému návratu domů se mě náš vedoucí pan učitel Oldřich Eda Lesk důrazně zastal proti posměváčkům: „Taková nehoda se může bez výjimky stát každému z nás, pochvalu a uznání však zaslouží, kdo dokáže za všech okolností a navzdory všem potížím vytrvat v plnění své povinnosti.“

Školní léta

První zářijový den roku 1936 byl vrcholně důležitým dnem mé životní pouti, neboť jím začalo zcela nové, mnohaleté údobí školní péče o rozhojňování mých vědomostí, dovedností a návyků na různých místech ve školách rozličného stupně náročnosti a odborného zaměření. Pokusím se z paměťové tůně vylovit ještě pár vzpomínek z časů pětileté obecné školy v Chlumci. Už ty první tři roky byly pro mě zásluhou našeho laskavého pana učitele Emila Mičky vstupem do jakési neznámé zahrady, kde jsem na každém kroku poznával a osvojoval si něco nového, co jsem doposud neznal, neviděl a neuměl. Postupně jsem se naučil číst a psát nejenom jednotlivá písmena a slova ze slabikáře: „máma, táta, doma, maso, mísa...“, ale i spojovat je do vět, které mi něco sdělovaly a jimiž jsem dokázal někomu něco sdělovat i já sám. Takže jsem mohl mamince k svátku na tatínkem zakoupenou pohlednici s růžemi napsat krasopisně: „Naše drahá maminko, já a tatínek Ti přejem hodně zdraví, jelikož Tě máme moc rádi.“

Do výstavné třípatrové budovy školy, kterou dal zbudovat koncem 19. století svrchovaně zasloužilý starosta Zikmund Kozelka, jsem v maminičině doprovodu vstupoval ve svém nejsvátečnějším oblečení a se zatajeným dechem. Už od začátku roku jsem se nedočkavě těšil na tento okamžik. Škola byla přesně v polovině rozdělena na dívčí a chlapeckou. Naše třída prvňáčků za vysokými dveřmi označenými římskou jedničkou se nacházela v přízemí hned vedle vchodu. Rodiče, většinou maminky, vcházelí dovnitř s uctivým pozdravem, jež předem důtklivě nakázali i svým ratolestem, svěřovaným panu třídnímu učiteli Emilu Mičkovi, šedovlasému statnému pánovi, sedícímu v čele prostorné místnosti za psacím stolem na vyvýšeném stupínku. Ten je srdečně vítal a podle jmen ověřoval v seznamu náležitost jejich přítomnosti. Hned také nás, zvědavě vyjevené chlapečky, usazoval po dvou do dřevěných lavic se zelenou pracovní deskou, jejímž poodšoupnutím se zpřístupnila podlouhlá prohlubeň pro kalamář, pera a tužky. Lavice spočívaly ve třech souběžných řadách na prkenné podlaze, čerstvě napuštěné nějakým

černým, po lyzolu páchnoucím konzervačním prostředkem. Trojice velkých oken vlevo nám dopřávala výhled na půvabný parčík s krásnou bronzovou sochou pana prezidenta Masaryka, který na nás hleděl zadumaně zblízka také z černobílého obrazu visícího na bělavé stěně za zády pana učitele, v těsném sousedství se stejně velkým a zadumaným obrazem loni zvoleného nového pana prezidenta Edvarda Beneše. O kus dál byla ke zdi přimontována velká dvojdílná černá tabule a pod ní stál nízký stoleček s křídami a škopíkem s vodou, hrubým hadrem a houbou na její umývání. Jinak všude visely na provázcích lafkami opatřené papírové obrazy s výukovým určením.

Jakmile jsme všichni, celí vyjevení, seděli na svých místech s rukama za zády, pan učitel, stoje na stupínku, ujistil rodiče shromážděné u dveří k odchodu, že ve škole bude o nás dobře postaráno. S prosbou o výchovnou spolupráci, bez níž škola může jen stěží dosáhnout vytčeného cíle, a s předběžným díkem za pochopení potřeby vytvořit nám doma všechny podmínky pro úspěšné plnění školních úkolů, se s rodiči rozloučil a ujal se svých učitelských povinností.

Vysvětlil nám, jak máme při každé zvonkem zahájené a ukončené hodině způsobně sedět tak jako nyní, tedy s rukama za zády, a pozorně poslouchat všechno,

*Budova Obecné a měšťanské školy v Chlumci nad Cidlinou,
do níž jsem 1. září 1936 nastoupil.*